

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА: НЕОБХІДНІСТЬ ТА ЗМІСТОВА СПРЯМОВАНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

А. Г. Штонда

Стан здоров'я населення України з кожним роком катастрофічно погіршується. У той же час очевидним є той факт, що медики не в змозі змінити цю негативну тенденцію. Одним із напрямів виходу із ситуації, що склалась, є активізація превентивної роботи, спрямованої на формування усвідомленого ставлення до власного здоров'я, організації здорового способу життя. Особливу роль у здійсненні цієї відповідальної роботи повинні відігравати педагоги, котрі працюють з наймолодшою віковою категорією населення, яка найбільш сенситивна до вироблення звичок здоров'язбережувальної діяльності. Для сучасних досліджень здоров'язбережувальних проблем характерний різноаспектний підхід. Філософський та соціальний напрям відображено у працях А. Бойко, Н. Гундарева, В. Крюкова, Ю. Лисицина, О. Сахно. Напрями валеологічної обізнаності присутні у працях Т. Бойченко, Є. Буліча, М. Гамезо, В. Горащука, Т. Кириченка, С. Юрочкіної. Вплив ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя та психолого–педагогічні умови формування цього феномену досліджували Г. Власюк, Г. Кривошеєва, С. Лапаєнко, І. Медчук, В. Оржеховська, С. Свириденко, А. Сологуб та ін. Нові здоров'язбережувальні технології пропонують В. Беспалько, П. Гусак, Н. Заверико, Н. Зимівець, В. Петрович, Л. Сущенко та ін.

Однак, проблема формування здоров'язбережувальної компетентності педагогів достатньою мірою ще не стала предметом спеціальних наукових соціально–педагогічних досліджень.

Мета дослідження – проаналізувати сутність поняття «здоров'язбережувальна компетентність» та змістові напрями формування цієї якості у майбутніх педагогів.

Здійснюючи тлумачення поняття «компетентність» вчені переважно виходять із значення латинського аналога «competentis», що означає «відповідний», «здатний», тобто придатний до реалізації тих чи інших повноважень, виконання певних функцій, обізнаність з колом питань, володіння знаннями та досвідом. У зарубіжній педагогіці поняття розуміється як здатність зробити щось успішно або ефективно. Таке значення компетентності можна визначити як професійно–гуманітарне, тобто, у першу чергу, пов'язане з певним видом професійної діяльності або певної діяльності.

З позиції вітчизняних авторів професійна компетентність фахівців будь–якого профілю включає такі складові, як:

– спеціальна – високий рівень знань, технологій, що забезпечують можливість професійного росту фахівця;

– соціальна – здатність брати на себе відповідальність і приймати рішення, продуктивно взаємодіяти з представниками інших культур;

– психологічна – культура емоційної сприйнятливості, рефлексії, емпатійний досвід міжособистої взаємодії і самореалізації;

– інформаційна – володіння новими інформаційними технологіями;

– комунікативна – високий рівень культури мови, іноземних мов;

– екологічна – знання загальних законів розвитку природи і суспільства, екологічна відповідальність за професійну діяльність;

– компетентність «управління собою»;

– менеджерська – уміння розподіляти функції, делегувати повноваження, організовувати роботу, ставити завдання тощо;

– валеологічна – наявність знань і умінь в галузі збереження здоров'я і в питаннях здорового способу життя.

Вчені також розглядають здоров'язбережувальну компетентність педагога як інтегральну якість особистості, що базується на інтеграції знань і досвіду та виявляється в здатності і готовності до діяльності щодо збереження здоров'я в освітньому середовищі.

Педагогічний працівник відповідає за організацію здоров'язбережувального середовища для дітей та молоді і здатен бути конкурентоздатним лише за наявності інтересу до професії, цілеспрямованості, працездатності, стресостійкості, фізичної витривалості і потреби в здоров'язбереженні. Освітньо-кваліфікаційна характеристика педагога, як необхідний компонент освітнього стандарту, визначає ряд умінь фахівця педагогічного спрямування щодо формування здоров'язбережувального соціального середовища. Зокрема це такі: «З метою формування здорового способу життя сформувати уміння глибокого усвідомлення студентами тенденцій до погіршення показників здоров'я молоді й дітей за останні роки, використовуючи статистичні дані про стан захворюваності і смертності молоді і дітей шляхом надання теоретичної інформації про фактори, що впливають на здоров'я дітей та молоді»; «З метою створення культурного відпочинку для молоді шляхом дотримання здорового способу життя навчити студентів знаходити шляхи визначення форм проведення дозвілля та системи організації, які вони зможуть запропонувати молоді як організатори»; «Сформувати уміння будувати взаємними між соціальним педагогом, інститутами суспільного виховання і батьками для розв'язання проблем виховання особистості».

Вважаємо, що здоров'язбережувальна компетентність соціального педагога – це інтегральна якість фахівця, яка забезпечує успішне збереження та зміцнення фізичного, соціального, психічного і духовного здоров'я дітей і молоді в умовах соціального середовища.

Аналіз навчальних програм навчальних дисциплін освітнього ступеня бакалавр дав можливість виділити ті навчальні дисципліни, що за змістом окремих тем орієнтовані на формування здоров'язбережувальної компетентності. До них зокрема належать: вікова фізіологія і валеологія, основи медичних знань, безпека життєдіяльності, фізичне виховання, вікова та педагогічна психологія, педагогіка, основи соціалізації особистості, педагогіка сімейного виховання, соціальна педагогіка, соціальна робота у сфері дозвілля, етнопедагогіка, технології педагогічної діяльності, технологія роботи соціального гувернера, самовиховання і саморегуляція особистості, екокультура особистості, технології соціальної роботи в зарубіжних країнах, теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України, основи фамілістики, технологія соціального виховання, робота в літньому оздоровчому таборі, позашкільна педагогіка, профілактика девіантної поведінки, соціально–педагогічна робота з групами ризику, з ВІЛ–інфікованими та їх сім'ями. У ході вивчення цих навчальних дисциплін відбувається формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх соціальних педагогів. Поряд з тим аналіз змісту, представленого в навчальних програмах, дав можливість констатувати, що основна увага приділяється переважно знанневому та цінністному компонентам компетентності і недостатньо практично–умінневому компоненту. Цей недолік певною мірою компенсується під час проходження практик: літньої педагогічної, навчально–виховної, навчально–технологічної, стажерської.

Таким чином, соціальний педагог як активний учасник збереження здоров'я на державному, суспільному, особистісному рівні, повинен набути здоров'язбережувальної компетентності, яка є необхідною складовою його професійної підготовки. Аналіз змісту навчальних дисциплін підготовки бакалавра соціальної педагогіки засвідчив переважання інформаційного та ціннісного компонентів здоров'язбережувальної компетентності та необхідність розширення практично–умінневого компоненту.